

УДК 338.45.01

Носирєв О. О.
кандидат географічних наук,
доцент кафедри міжнародного бізнесу та фінансів
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Nosyriev O. O.
Ph. D., Associate Professor
Department of International Business and Finance
National Technical University
“Kharkiv polytechnical institute”

СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ У ДЕРЖАВНІЙ ПРОМИСЛОВІЙ ПОЛІТИЦІ

Анотація. У статті узагальнено аспекти формування і функціонування промислової політики України та уточнено окремі напрями впровадження й розвитку дієвих заходів щодо стабілізації інноваційно-інвестиційного розвитку промисловості. Доведено, що основні трансформації системи державної підтримки та стимулювання промислового розвитку мають стосуватися зміни якості інструментів державного регулювання й стимулювання розвитку промисловості загалом. Реструктуризація промислового виробництва має здійснюватися на основі державного стратегічного планування. Запропоновано вирішувати наявні тенденції уповільнення інвестиційної активності вітчизняних промислових підприємств за допомогою внутрішнього коригування та зовнішнього втручання. В умовах ситуації, пов'язаної із наявністю збройного конфлікту на території України, наявністю знищення значної частини основних фондів промислового сектору економіки на Донбасі, загальними негативними тенденціями в економіці, з метою утримання промисловості України на належному рівні запропоновано перерозподіляти внутрішні інвестиційні потоки та застосовувати самофінансування.

Ключові слова: промислова політика, інвестиції, інноваційний розвиток, стратегічне планування, стабілізація.

Вступ та постановка проблеми. Нерідко поняття «промислова політика», «галузева політика», «секторальна політика», «індустріальна політика» вживаються як синонімічні, хоча у зарубіжній літературі термін «індустрія» означає будь-яку сферу виробничої діяльності, у тому числі й сферу послуг. Але в тому разі, якщо цей термін означає «галузь», він описує саме галузеву політику. Завдання промислової політики різняться між собою. Іноді йдеться про селективну підтримку насамперед промислових галузей з метою розвитку пріоритетних напрямів промисловості та створення додаткових конкурентних

переваг вітчизняних виробників. А інколи промислова політика має за мету стимулювання економічного зростання шляхом активізації діалогу між державою та приватним сектором. Проте на сучасному етапі промисловій політиці поставлено за обов'язок сприяння конкурентоспроможності всього сектору виробництва, що передбачає охоплення лівової частки економічних галузей, які продукують валовий продукт.

Роль уряду у розробленні промислової політики полягає у створенні такого інституційного середовища, яке б уможливило впровадження дієвих заходів задля забез-

печення прогресивних змін у структурі промислового виробництва шляхом залучення додаткових і перерозподілу наявних ресурсів. Такий підхід передбачає розгляд промислової політики як сукупності певних заходів, що описані у відповідній програмі дій згідно з обраною стратегією залежно від сформульованих цілей. Ефективна промислова політика реалізується як державними, так і регіональними органами влади через розроблення і впровадження певного комплексу заходів із підвищення конкурентоспроможності промислового комплексу задля забезпечення економічного зростання в країні. Перехід до вищих технологічних укладів як запоруки підвищення соціально-економічних стандартів в країні можливий лише у разі комплексної структурно-технологічної перебудови промисловості [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематики промислової політики України торкалися у своїх працях багато вітчизняних учених. Серед них слід особливо відзначити Ю. Кіндзерського [5], О. Кузьміна [7], В. Дікяня [2], О. Амощу [8], Ю. Залознову [3], В. Стадник [9] та інших фахівців з питань управління національним господарством та питань промислового розвитку. Проте із загостренням ситуації, пов'язаної із наявністю збройного конфлікту на території України, наявністю знищення значної частини основних фондів промислового сектору економіки на Донбасі, загальними негативними тенденціями в економіці держави, виникає потреба поглибленого вивчення низки аспектів формування і функціонування промислової політики та необхідність уточнення окремих напрямів упровадження й розвитку дієвих заходів щодо стабілізації інноваційно-інвестиційного розвитку промисловості.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методичних підходів стосовно моніторингу інноваційно-інвестиційних процесів у державній промисловій політиці та розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності державного регулювання і стимулювання трансформаційних процесів у промисловому комплексі України.

Результати дослідження. Сьогодні Україні потрібна якісно нова модель відродження економічного потенціалу та зміцнення рейтингу в глобальному просторі, побудована на цілеспрямованій політиці державного регулювання розвитку промисловості, що передбачала б досягнення прогресивних змін у структурних і технологічних параметрах промислового виробництва. Основу цих прогресивних змін у промисловості має становити трансформована відповідно до вимог високотехнологічного ринку система державної підтримки і стимулювання промислового розвитку. Адже чинний механізм не створює імпульсу для розвитку і перебудови внутрішньої системи промислового виробництва, а лише є засобом законодавчого оформлення видатків державного бюджету. Основні трансформації системи державної підтримки і стимулювання промислового розвитку мають стосуватися зміни якості інструментів державного регулювання і стимулювання розвитку промисловості загалом та впровадження морально-етичного виховання учасників суспільно-економічних відносин у державі. Відповідно до цього доцільно навести концептуальний базис державного регулювання промислового розвитку України, що визначає мету, стратегічні напрями та інструменти державного стимулювання прогресивних змін у промисловості та морально-етичного виховання учасників промислових відносин. Успішність такої моделі відродження економічного потенціалу України насамперед залежить від якості державної політики підтримки промислового розвитку, зокрема реалізації ефективного інструментарію стимулю-

вання високотехнологічних зрушень у промисловості та морально-етичного виховання учасників соціально-економічних відносин у державі. Для промислового розвитку України необхідним є саме посилення основ державного регулювання і стимулювання трансформаційних процесів у комплексі [2].

Здійснення наукових досліджень і розробок в Україні останнім часом скорочується в усіх сферах життєдіяльності. Це може бути пов'язано зі впливом світових глобалізаційних процесів на економіку України, зокрема з відсутністю можливості фінансувати сферу розроблення високотехнологічної продукції. Важливим складником ринку високих технологій є розвиток промислових підприємств. Поняття «високі технології» безпосередньо пов'язане з поняттям «інновації». Потрібно підсилити державну підтримку пріоритетних високотехнологічних галузей та стимулювати їхнє фінансування. Для цього треба вдосконалити законодавчо-нормативну базу, що сприятиме розвитку інвестиційної діяльності в галузі.

На відміну від світу, в Україні реалізація масштабних інноваційних структурних змін у сфері реального виробництва відбувається вкрай повільно. Це, по-перше, безпелеяційно свідчить про неефективність вжитих виконавчою владою заходів стосовно розв'язання зазначеної проблеми; по-друге – вимагає від Кабінету Міністрів України розроблення виваженої промислової політики, основним завданням якої стає забезпечення необхідних економічних передумов для випереджаючих темпів розвитку наукоємних виробництв.

Не можна сказати, що державна промислова політика в Україні зовсім залишає поза увагою унікальні виробництва та підприємства, адже розроблено галузеві стратегії з досить широким набором методів державного стимулювання і підтримки. Однак більшість із них поки що залишається лише у стратегіях. Тому зараз дуже важливо перевести заплановані заходи у площину практичних дій, оскільки розвиток зазначених виробництв – це реальний шлях переходу до неоіндустріального зростання. Наступна найважливіша проблема – дефіцит інвестиційних ресурсів для реалізації неоіндустріальних проєктів. Йдеться як про державні, так і про корпоративні інвестиції. Перші обмежені постійним бюджетним дефіцитом, а інші – нестабільністю виробництва, а отже, скороченням прибутків або зростанням збитків. Однак слід зазначити, що окремі точкові конкурентні виробництва в Україні таки збереглися. Зокрема, Україна входить до вісімки держав, які володіють повним циклом проєктування та вироблення авіадвигунів, що експлуатуються у понад 100 країнах світу, а також до десятки країн із повним циклом авіабудування – від проєктування до серійного виготовлення. Досить конкурентоспроможним на світових ринках є вітчизняне трансформаторне, турбоатомне та компресорне виробництво [3].

В умовах швидкоплинності товарної кон'юнктури на світовому ринку високотехнологічної продукції надання окремим товарним групам пріоритетного з огляду на національний економічний розвиток статусу набуває стратегічно важливого значення, тому що інтенсивна інноваційна діяльність у сфері технологічного та високотехнологічного розвитку промислового комплексу України має стати знаковою точкою відліку початку розбудови інноваційного типу економічного зростання.

Головне завдання державної стратегії економічного розвитку промислового сектору – підвищення технологічного рівня виробничого процесу, збільшення обсягів випуску продукції з високою часткою доданої вартості та забезпечення на засадах інноваційних структурних зру-

шень відповідного сучасній ринковій кон'юктурі рівня конкурентоспроможності промислової продукції [4].

Маючи за мету взаємовигідне соціально-економічне партнерство, потрібно розвивати відносини з промисловими підприємствами, об'єднаннями промисловців, громадськості та профспілками для успішної реалізації промислової політики; формувати у суспільстві та трудових колективах внутрішню злагоду з приводу цілей розвитку і засобів їхнього досягнення, які забезпечують поступове зростання економіки та промисловості завдяки моделі розширеного відтворення на основі переходу до інноваційно-інвестиційного шляху розвитку й підвищення ефективності. Проте реалізація визначених пріоритетів може мати складні проблеми через нерозвиненість національної інноваційної системи, брак достатніх інвестиційних ресурсів, труднощі світової конкуренції тощо. Саме у площині подолання інвестиційного дефіциту має розбудовуватися система державно-приватного партнерства як механізм фінансового забезпечення взаємовигідних великих проєктів, насамперед для модернізації промислової інфраструктури загальнодержавного та регіонального рівнів. Не менш важливим є залучення прямих іноземних інвестицій як чинника прискорення інвестиційних процесів загалом та інноваційно наповнених зокрема [3].

Реструктуризація промислового виробництва має здійснюватися на основі державного стратегічного планування. Воно передбачає розроблення системи довго-, середньо- та короткострокових прогнозів, визначення низки взаємопов'язаних цілей соціально-економічного і технологічного розвитку першого, другого і третього порядку, розроблення довгострокових концепцій, середньострокових програм та індикативних планів, створення інститутів організації і виконання намічених завдань, методів контролю та механізмів відповідальності за досягнення результатів. Напрямами реформування промисловості мають стати, по-перше, оптимізація структури промислового виробництва з його переважною орієнтацією на потреби внутрішнього ринку та матеріально-технічне забезпечення спеціалізації; по-друге, ліквідація критичного зносу та інноваційно-технологічна модернізація виробництва; по-третє, інвестиційне забезпечення структурних змін і технологічної модернізації.

Тактика структурних змін має вибудовуватись із необхідності орієнтації, з одного боку, на конкретні сегменти внутрішнього і зовнішнього ринків, де вітчизняні товаровиробники мають або можуть швидко отримати конкурентні переваги, спираючись на внутрішні сприятливі умови і державну підтримку, з іншого – на кардинальне розширення власного виробництва до досягнення паритету або переважання у тих секторах внутрішнього ринку, де сьогодні переважає імпорт, здійснюючи політику активного імпортозаміщення. Під час вибору галузевих пріоритетів основну увагу має бути зосереджено на відновленні потенціалу вітчизняного машинобудування та легкої промисловості, диверсифікації та розширенні асортименту продукції хімічної промисловості та гірничо-металургійного комплексу, їхньому пристосуванню до потреб внутрішнього ринку та забезпеченні прийнятної для країни спеціалізації на світовому ринку [5].

Згідно із засадами сталого економічного розвитку питома вага галузей переробної промисловості повинна становити 20% у структурі національної економіки. Саме види переробної діяльності є генераторами науково-технічного прогресу в країні та осередком концентрації інновацій на шляху становлення інноваційно-орієнтованої економіки.

У 2017 р. інноваційною діяльністю в промисловості займалися 759 підприємств, або 16,2% обстежених промислових. Серед регіонів вищою за середню в Україні частка інноваційно активних підприємств була в Харківській, Тернопільській, Миколаївській, Черкаській, Кіровоградській, Івано-Франківській, Запорізькій, Сумській областях та м. Київ (табл. 1).

Варто відзначити, що протягом останніх років спостерігається досягнення позитивної динаміки зміни рівня розвитку реалізованого потенціалу в Україні у високотехнологічних промислових виробництвах, зокрема виробництві хімічних речовин і хімічної продукції; виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції; виробництві машин і устаткування, а також у галузях, зорієнтованих на випуск кінцевої продукції (харчова та текстильна промисловість). Формування оптимальних відтворювальних умов для зазначених видів промислової діяльності сприятиме зменшенню питомої ваги ресурсозатратних та енергоємних промислових виробництв, а також структурній модернізації промислового потенціалу [7].

Нині будь-яка держава, що демонструє прихильність до сприяння промисловій конкурентоспроможності та економічному зростанню, підвищенню добробуту громадян, відносить до переліку своїх провідних цілей забезпечення процвітання науки та виробничого характеру науковим дослідженням і розробкам. У країнах, що зазнали істотних економічних потрясінь, стимулювання прихованого інноваційного потенціалу розглядається як важливий каталізатор відновлення їхніх економік. В Україні досі не сформувалося чітке ставлення до інноваційної діяльності. Попит промислових підприємств на інновації є обмеженим, а взаємозв'язки між ключовими суб'єктами інноваційного процесу – наукою та виробництвом – мають здебільшого формальний характер. Сполучних «мостів» між ними, як і раніше, немає, що не дає їм змоги ефективно взаємодіяти, обмінюватися ресурсами, знаннями та створювати ланцюжки зворотного зв'язку. Вирішення наявних проблем потребує проведення цілеспрямованої державної економічної політики та різкого підвищення вимог до системи управління інвестиціями, маючи за мету прискорення структурних реформ у сучасній українській економіці. Конкретні кроки в цьому напрямі мають передбачати підтримку та розвиток міжсекторального співробітництва, посилення прозорості, відкритості і відповідальності діяльності органів влади, розвиток їхньої комунікаційної взаємодії з наукою, бізнесом і громадськістю [8].

Вирішення проблеми конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, очевидно, потребує значних зусиль з боку їхнього менеджменту для здійснення необхідних організаційно-структурних чи технологічних змін. Однак якщо для невиробничих видів економічної діяльності, що не потребують значних інвестиційних вливань, такі зміни можуть здійснюватися під впливом «невидимої руки ринку», то у фондомістких галузях (до яких належить передусім промисловий сектор) реальні структурні і технологічні зміни можуть бути здійснені лише за відчутного й обґрунтованого державного протекціонізму.

Світова практика державного регулювання у сфері промислової політики налічує багато ефективних інструментів. З погляду економічної теорії, промислова політика – це концепція держави, націлена на ефективний розвиток промисловості в результаті використання прогресивних методологічних підходів і принципів. З погляду практичного застосування промислова політика держави є системою законодавчих, адміністративних, фінансово-

Інноваційна діяльність промислових підприємств за регіонами, 2017 р.

	Кількість інноваційно активних підприємств		Обсяг витрат на інноваційну діяльність, млн. грн.	Обсяг реалізованої інноваційної продукції усього, млн. грн.
	усього, од.	у % до загальної кількості обстежених підприємств		
Україна	759	16,2	9117,5	17714,2
Вінницька	24	15,4	100,4	454,7
Волинська	17	16,0	162,1	66,8
Дніпропетровська	51	11,0	1127,3	297,8
Донецька	22	11,5	725,3	3301,9
Житомирська	23	13,9	10,4	155,9
Закарпатська	12	9,0	26,2	358,1
Запорізька	42	19,1	1393,4	4041,2
Івано-Франківська	28	21,7	134,2	105,4
Київська	37	11,0	289,7	770,6
Кіровоградська	24	22,6	504,2	405,6
Луганська	7	10,0	20,2	13,1
Львівська	48	15,2	310,1	763,1
Миколаївська	25	26,9	324,9	417,3
Одеська	36	15,7	150,1	157,6
Полтавська	27	10,4	68,2	243,2
Рівненська	8	5,9	7,3	9,3
Сумська	24	20,5	598,5	601,9
Тернопільська	25	27,5	109,7	126,9
Харківська	111	28,1	890,9	2515,9
Херсонська	15	15,5	56,1	287,6
Хмельницька	8	5,7	24,6	27,8
Черкаська	32	24,4	124,7	583,1
Чернівецька	8	14,5	26,1	46,3
Чернігівська	10	9,6	71,7	345,4
м. Київ	95	20,7	1861,2	1617,7

Джерело: [6]

економічних рішень і заходів, що дають можливість управляти розвитком промислового комплексу країни відповідно до затверджених цілей найефективнішого його розвитку. Обидва боки трактування сутності промислової політики однаково важливі: перший показує співвідношення державного і ринкового механізмів у визначенні стратегічних пріоритетів розвитку промисловості, а другий – формує систему важелів та обмежень для реалізації визначених стратегічних напрямів розвитку промислового виробництва.

При цьому державна технологічна політика теж повинна здійснюватися як для розвитку внутрішнього ринку товарів, так і для передачі технологій за ліцензійними угодами. Підприємства мають розвивати взаємозв'язки з транснаціональними компаніями. Це означає інвестування для зростання міжнародної конкурентоспроможності, орієнтуючись на продуктивність промисловості загалом (чи окремих галузей), а не лише на підтримку тих чи інших (переважно близьких до влади) внутрішніх економічних гравців.

Кожна країна, орієнтуючись на свої стратегічні цілі й ресурсні обмеження, знаходила для себе певний інструментарій інституційного забезпечення розвитку промислового комплексу. Водночас важливо бачити спільність цілей у формуванні такого регулятивного механізму – їх спрямованість на те, щоб використання інструментів і важелів промислової політики давали змогу підвищувати

здатність національних економік конкурувати на світових ринках [9].

Висновки. Маючи за мету розвиток української промисловості, що є одним із двигунів економіки, підприємства мають отримувати кошти як завдяки зовнішнім інвесторам, так і від своїх власників. Нестача фінансових інвестицій у промислове виробництво привела до зношення виробничих потужностей, що є суттєвою перешкодою для підвищення конкурентоздатності української промислової продукції.

Нині порушено стабільну діяльність промислових підприємств. Дестабілізуючими факторами при цьому можна визначити скорочення обсягів закордонних замовлень на промислову продукцію; збільшення рівня відпускних цін на промислову продукцію; скорочення кількості зайнятих працівників; переривання міжрегіональних відносин, що спричинено воєнним протистоянням на Донбасі.

Зниження рівня капітальних інвестицій підтверджує проблеми у фінансовому забезпеченні промислових підприємств України, зокрема проблеми сповільнення темпу зростання основного капіталу. Отже, наявні причини уповільнення інвестиційної активності вітчизняних промислових підприємств можна вирішувати за допомогою внутрішнього коригування та зовнішнього втручання. Для того щоб утримати промисловість України на належному рівні, потрібно перерозподіляти внутрішні інвестиційні потоки та самофінансування.

Список використаних джерел:

1. Панченко В.Г. Нова промислова політика України як прояв ліберального економічного патріотизму / В.Г. Панченко // Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки». 2015. № 6. URL: journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/view/3400.
2. Дикань В.Л. Державне регулювання промислового розвитку України / В.Л. Дикань, М.В. Корінь // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 61. С. 9–19. DOI: 10.18664/338.47:338.45.v0i61.127600.
3. Економічні та соціальні проблеми розвитку промисловості: монографія / Ю.С. Залознова; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2017. 288 с.
4. Матвієць М.В. Інноваційний розвиток підприємств на ринку високих технологій в Україні / М.В. Матвієць // Збірка тез доповідей конф. «Стратегічні детермінанти соціально-економічного розвитку в умовах трансформаційних перетворень». К: ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», 2018. С. 74–76.
5. Кіндзерський Ю.В. Вектори неоіндустріальної трансформації: акценти політики і державного управління / Ю.В. Кіндзерський // Маркетинг та менеджмент у фокусі викликів нової економіки: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (26–28 квітня 2018 р.) / за заг. ред. проф. І.І. Черленяка. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. С. 76–79.
6. Доповідь «Інноваційна діяльність промислових підприємств у 2017 році» / Держкомстат України / URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/dop/04/dop_idpp17_w.zip.
7. Кузьмін О.С. Оцінювання рівня розвитку промислового потенціалу та формування стратегій його нарощування (галузевий аспект) / О.С. Кузьмін, Н.С. Станасюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип. 14, Ч. 1. 2017. С. 168–172.
8. Амоша О.І. Удосконалення системи управління інноваціями як умова прискорення структурних реформ в Україні / О.І. Амоша, А.І. Землянін, І.Ю. Підоричева // Економіка України. 2015. № 9. С. 49–65.
9. Менеджмент різноманітності в розвитку конкурентоспроможності промислових корпорацій: монографія / [Стадник В.В. та ін.]; за заг. і наук. ред. д.е.н., проф. В. В. Стадник. Хмельницький: А.С. Гонта, 2017. 348 с.

**СТРАТЕГИЯ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ
В ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПРОМЫШЛЕННОЙ ПОЛИТИКЕ**

Аннотация. В статье обобщены аспекты формирования и функционирования промышленной политики Украины и уточнены отдельные аспекты внедрения и развития действенных мер по стабилизации инновационно-инвестиционного развития промышленности. Доказано, что основные трансформации системы государственной поддержки и стимулирования промышленного развития должны касаться изменения качества инструментов государственного регулирования и стимулирования развития промышленности в целом. Реструктуризация промышленного производства должна осуществляться на основе государственного стратегического планирования. Предложено имеющиеся тенденции замедления инвестиционной активности отечественных промышленных предприятий решать с помощью внутренней корректировки и внешнего вмешательства. В условиях ситуации, связанной с наличием вооруженного конфликта на территории Украины, присутствием разрушенности значительной части основных фондов промышленного сектора экономики на Донбассе, общими негативными тенденциями в экономике, с целью удержания промышленности Украины на должном уровне предложено перераспределять внутренние инвестиционные потоки и применять самофинансирование.

Ключевые слова: промышленная политика, инвестиции, инновационное развитие, стратегическое планирование, стабилизация.

STRATEGY OF INNOVATION-INVESTMENT DEVELOPMENT IN THE STATE INDUSTRIAL POLICY

Summary. The article summarizes the aspects of the formation and functioning of Ukrainian industrial policy and specifies certain aspects of implementation and development of effective measures for stabilization of innovation and investment development of industry. It is proved that the main transformations of the system of state support and stimulation of industrial development should concern changes in the quality of state regulation instruments and the stimulation of the development of industry as a whole. The restructuring of industrial production should be based on state strategic planning. It is suggested that existing tendencies of slowdown of investment activity of domestic industrial enterprises can be solved with the help of internal correction and external interference. In the conditions of the situation connected with the presence of armed conflict in the territory of Ukraine, the presence of destruction of a significant part of the main funds of the industrial sector of the economy in the Donbass, the general negative tendencies in the economy with the aim of keeping industry of Ukraine at the proper level is proposed to redistribute domestic investment flows and apply self-financing.

Key words: industrial policy, investments, innovative development, strategic planning, stabilization.